

نکاتی از درس «آشنایی با ادیان بزرگ» تألیف حسین توفیقی

تهیه شده توسط «حمید رضا نیرومند» (<http://niroomand.ir>) در «کانون فرهنگی آفتابگردان» (<http://Aftab.cc>)

۱. با پیشرفت دانش معلوم شده است که درباره هیچ یک از پدیده‌های جهان نمی‌توان تعریف کاملی ارائه داد/هیچ تعریفی جامع و مانع نیست/فقط حاوی برخی جوانب
۲. برای «دین» هیچ تعریف جامع و مانعی وجود ندارد/بیش از ۸۰ تعریف برای دین در ادیان مختلف وجود دارد که هیچ کدام جامع و مانع نیست
۳. برخی تعاریف دین: اعتقاد به وجود خدا و عمل به مقتضای این اعتقاد (این تعریف با بودا هماهنگ نیست)/اعتقاد به یک امر قدسی/ایمان به موجودات روحانی
۴. ملت در لغت به معنی روش و آیین است و اصطلاحاً به مجموعه ادیان توحیدی اطلاق می‌شود/در کلام اسلامی: ملّین/در فارسی به تازگی: «مجموع مردم یک کشور»
۵. مردم باستان از بازگشت اموات می‌ترسیدند؛ بنابراین مردگان را کاملاً با طناب می‌بستند و گورها را محکم می‌کردند تا از بازگشت آنان جلوگیری کنند
۶. در گذشته، برخی، فرزند خود را قربانی بت می‌کردند/از نظر علم ادیان، «ختنه کردن» و «قربانی حیوان» از زمان حضرت ابراهیم جانشین قربانی فرزندان شد
۷. توتم قبيله، یک نشان است که از قبيله حمايت می‌کند؛ مثلاً عکس یک شیر که روی پرچم برخی کشورها قرار دارد/شیر: آفریقا/ببر: هند/گاو: یونان و مصر..
۸. تابو (Taboo): محرّمات قبيله؛ مثلاً فقط ازدواج درون قبيله‌ای جایز و گرنه حرام.../این کلمه از زبان اقوام ابتدایی مجمع الجزایر پولینزی آمده
۹. ادیان ابتدایی، برخی اشیاء (سنگی، چوبی،...) را دارای نیرویی ویژه می‌دانند که به آن اشیاء، مانا (Mana) گفته می‌شود/این واژه از مجمع الجزایر پولینزی آمده
۱۰. آنیمیسیم: بر اساس این آیین، همه مظاهر طبیعت روح دارند و برای بهره‌برداری از آنها باید به نیایش و سپاس و ستایش پرداخت؛ زمین، آسمان، آتش، رعد برق
۱۱. نژاد مصریان قبطی بود و واژه Egypt از این کلمه گرفته شده/انواع حیوانات مانند گربه را می‌پرستیدند/هخامنشیان در یک جنگ، روی سپر خود گربه کشیدند و بر مصریان پیروز شدند!
۱۲. فرعونی به نام امنحوتب چهارم، مقرر کرد که مردم مصر فقط اتون را بپرستند/او خود را اخناتون نامید یعنی «اتون کافی است»/بعد از او وضع قبل دوباره برگشت
۱۳. بابل مهد جبر و مثلثات و علوم دیگر بود/طی ۴ هزار سال، انواع خدایان را تجربه کرد/«مردوخ» در بیشتر زمان‌ها برترین خدا بود
۱۴. با سقوط بابل به دست کورش، اهورمزدا جای مردوخ را گرفت /... یونان از گذشته‌های دور مرکز هنر، فرهنگ و اندیشه بوده است
۱۵. آپولو=خدای خورشید؛ از خدایان یونان باستان

۱۶. حدود ۵ قرن قبل از میلاد، فیلسوفان بزرگی در یونان پیدا شدند و افکار تازه‌ای را مطرح کردند / ارسطو شاگرد افلاطون و افلاطون شاگرد سقراط بود
۱۷. اندیشه‌های افلاطون در مورد خداشناسی موجب گردید او را افلاطون الهی (Divine Plato) بنامند / ارسطو محرک اول را مطرح کرد که ادیان توحیدی آن مفهوم را برابر با خدا می‌دانند
۱۸. رومیان (=بخش مهمی از اروپا، ترکیه و شام) از گذشته‌های دور در معماری، نقاشی، مجسمه‌سازی، ادبیات و فنون کشورداری سرآمد بودند / قرن ۴ مسیحی شدند
۱۹. رومیان به خدایان بی‌شماری معتقد بودند؛ برخی: ژوپتر (=ژئوس یونان)، جانوس، مارس، وستا، وُلکان، ونوس، آپولو، مینروا، هرکول...
۲۰. حدود ۳۵۰۰ سال پیش قومی که خود را آریا یعنی نجیب و شریف می‌خواندند، از آسیای مرکزی به اطراف رود سند (جنوب پاکستان) مهاجرت و دسته‌ای به ایران..
۲۱. آیین قوم آریایی هندوستان، برهمنی (Brahmanism) بود / برهما: خدای هندوان / برهمن: ذات خدا و نیز روحانی هندو / هندوئیسم تحول یافته برهمنی در قرن ۹ و ۸
۲۲. کتاب جذاب بهگود گیتا (سرود خدای مجید) به اختصار «گیتا»، نزد هندوان از هر کتاب دینی و عقلی دیگر محبوب‌تر و محترم‌تر است / به تمام زبان‌ها ترجمه شده است
۲۳. فروترین طبقه، بومیان آریایی هندوستان بودند که نجس‌ها (Untouchables) نامیده می‌شدند و هرگز حق نداشتند در محله‌های آن طبقات ۴ گانه تردد کنند! اگر مثلاً برای حمل زباله به اماکن آنان می‌رفتند باید با صدای بلند اعلام می‌کردند تا نگاه افراد طبقات بالا به آن‌ها نیفتد، و گرنه شخص باید غسل می‌کرد
۲۴. هندوان جسد مردگان خود را می‌سوزانند و خاکستر آنرا در رود گنگ (تندرو) می‌ریزند / قدیم‌اً همسر مرد متوفی نیز به نشانه وفاداری درون آتش می‌رفت!! صائب تبریزی: جز زن هندو کسی در عاشقی مردانه نیست ... سوختن بر شمع خفته کار هر پروانه نیست
۲۵. نوشیدن ادرار گاو و خوردن سرگین آن برای تبرک و تطهیر درونی، بین هندوان معمول است / آنها گاهی برای تحصیل ادرار گرم و تازه گاو، قابلمه بدست در مراتع می‌گردند!
۲۶. خدایان تثلیث هندو (Hindu Trimūrti): برهما (Brahmā؛ آفریدگار جهان) / شیوا (Śiva؛ خدای فانی‌کننده / رقص شیوا) / ویشنو (Vishnu؛ خدای حفظ‌کننده)
۲۷. بودا (Buddha)، حکیم و بنیانگذار بودیسم است و کلکی موعود آخرالزمان است که معتقدند برای اصلاح جهان، شمشیر به دست و سوار بر اسب سفید ظاهر خواهد شد
۲۸. جالبه: گاندی از برخی غربی‌ها که عورت‌پرستی را زشت دانسته بودند گله‌مند بوده!
۲۹. سلطان محمود غزنوی در ۴۱۶ ه.ق به عنوان بت‌شکنی به معبد بزرگ سومنات حمله کرد و... گرز خود را بر فرق مجسمه لینگا کوبید / تکه‌ای از مجسمه را به مکه مکره فرستاد
۳۰. قانون کارما: آدمی نتیجه اعمالش را در دوره‌های بازگشت مجدد خود در این جهان می‌بیند / رسخ: حلول روح متوفی در جمادات / فسخ: حلول روح متوفی در نباتات / مسخ: حلول روح متوفی در حیوانات / نسخ: حلول روح متوفی در انسان

۳۱. سمسارا (Samsāra) به معنای تناسخ در بسیاری از ادیان و مذاهب جهان (یهودیت، مسیحیت و حتی برخی فرقه‌های انحرافی اسلام) با عناوین گوناگون وجود داشته
۳۲. شدیدترین تعصب‌ها را می‌توان میان هندوان یافت. مهاتما گاندی به سبب اعتقاد به برابری هندوان و مسلمانان، مورد دشمنی هندوان قرار گرفت و یکی از آن‌ها او را با گلوله کشت
۳۳. از دیدگاه حکیمان و دانشمندان هندو، این جهان و همه اجزای آن، در حقیقت خیالی بیش نیست/ این خیال را مایا (Māyā) یعنی فریب و وهم می‌نامند
۳۴. به عقیده هندوان، دستیابی به حقیقت یا اتحاد با خدای توانا از طریق یوگا (Yoga) یعنی «یوغ نهادن» حاصل می‌شود/ یوگا: ریاضت سخت و طاقت‌فرسا؛ مانند نشستن پیوسته بدون حرکت
۳۵. آیین بودا یکی از انشعاب‌های آیین برهمنی است/ بودا (به معنی بیدار) لقب گوتاما شاکیامونی است/ ۵۶۳ ق.م به دنیا آمد/ در ۸۰ سالگی به نیروانا پیوست
۳۶. داستان و فلسفه بودا در صفحه ۴۴/ سرآغاز حکمت از نگاه او: از نیکو نیکو پدید می‌آید و از بد بد/ «به نظر من جهان همیشگی است و آغاز و انجامی ندارد»
۳۷. آیین بودا سه فرقه دارد: مهاییانا (چرخ بزرگ) در چین رواج دارد/ هینایانا (چرخ کوچک) در سری‌لانکا و جنوب شرق آسیا/ و جریانا (چرخ الماس) در تبت
۳۸. یکی از طریقه‌های عرفانی مهاییانا که به سانسکریت، دهیانا یعنی تأمل، به چینی چانگ (chang) و به ژاپنی زن (Zen) خوانده می‌شود، شهرت جهانی دارد
۳۹. سیکسزم: معروف‌ترین انشعاب هندوئیسم/ سیک یا sikh یعنی شاگرد/ نانک پایه‌گذار و اولین گورو (Guru) یعنی معلم آن آیین/ ترکیبی از عقاید اسلامی و هندو
۴۰. معبد سیک‌ها، گورو دواره (gurudwara) یعنی «دری به سوی گورو» نامیده می‌شود/ در زاهدان و تهران گورو دواره دارند/ در تهران به نام مسجد هندی‌ها معروف است
۴۱. Kung-Futze یعنی کونگ حکیم/ اشاره به کنفوسیوس حکیم و سیاستمدار چینی در سال ۵۵۱ ق.م دارد/ تا سال ۱۹۴۹ قبل از انقلاب کمونیستی برای او احترام زیادی قائل بودند
۴۲. لائوتسه‌ی حکیم بنیانگذار مکتب تائو/ رساله او: تائوته‌چینگ/ تائو یعنی راه، بستر رودخانه/ همه اتفاقات جهان یک تائو دارد/ معادل Cosmos یونانی= جهان
۴۳. شینتو (Shinto) یعنی «طریقه خدایان»/ آیین باستانی ژاپن/ اکنون این آیین در کنار آیین بودا در ژاپن به حیات خود ادامه می‌دهد
۴۴. قبل از زردشت، دین بومیان غیرآریایی ایران، آیین مغان بود/ مغ= مگوش/ کلمه مجوس عربی از همین مگوش می‌آید/ مثل زردشت، دوگانه پرست بودند (خدای خیر/ خدای شر)
۴۵. پس از شهرنشینی آریاییان، پیامبر اصلاح‌گری به نام زردشت برخاست که خود را فرستاده خدای خیر یعنی اهورمزدا می‌دانست تا جهان را از تیرگی پاک کند

۴۶. اکثر علمای اسلام، نبوت زردشت را پذیرفته و مجوس که در آیه ۱۷/حج آمده را به اهل کتاب ملحق می‌دانند/یک قرن قبل از میلاد به مزدیسنا تحول یافت
۴۷. ظاهراً زرتشت از کلمه Zarathushtra (زَرَثُوشْتِرا) می‌آید که در کتاب آسمانی زردشت (گاتها) آمده و معادل زرداشتر یعنی دارنده‌ی شتر زرد است
۴۸. عُموم مورخان زردشت را ایرانی و اهل آذربایجان و محل برانگیختگی او را کوهی نزدیک دریاچه ارومیه می‌دانند؛ به همین دلیل آب دریاچه ارومیه برای زردشتیان مقدس است
۴۹. نظریه مشهور: زردشت در سال ۶۶۰ قبل از میلاد به دنیا آمد و در سی سالگی به پیامبری مبعوث شد/نزد گشتاسب، پادشاه عصر خود رفت و او را به دین خود دعوت کرد/او سریعاً دین را پذیرفت
۵۰. فردوسی در شاهنامه به دعوت زردشت از گشتاسب اشاره دارد: به شاه جهان گفت زردشت پیر ... که در دین ما این نباشد هژیور....
۵۱. زردشت در ۷۷ سالگی در آتشکده‌ای در بلخ افغانستان به دست تورانیان باج‌گیر کشته شد/ پس از آن، گشتاسب پسرش اسفندیار را برای تبلیغ دین زردشت به هر سو اعزام کرد
۵۲. کتاب آسمانی زردشتیان: اوستا (یعنی اساس و بنیاد و متن)/ این کتاب به زبان اوستایی که در دوره ساسانیان پدید آمده (۶۴۱-۲۲۶م) [یعنی پس از ظهور اسلام] نگارش شد
۵۳. زردشتیان در گذشته اجساد مردگان را به خاک و آب و آتش نمی‌سپردند چون آن‌ها را مقدس می‌دانستند. اجساد را به لاشخورهای دخمه‌ای در کوه می‌سپردند
۵۴. چهارشنبه‌سوری و احترام و سوگند به روشنی چراغ و... با تعالیم زردشتی ارتباط دارد
۵۵. زردشتیان معتقدند ۳۰۰۰ سال پس از زردشت سوشیانس (سوشیانت) ظهور می‌کند و سپس جهان پایان می‌یابد/به صراط، میزان اعمال، بهشت و دوزخ (سرد و کثیف) معتقدند
۵۶. مسلمانان در زمان خلیفه دوم ایران را فتح کردند/ ایرانیان دین زردشتی را رها و اسلام را برگزیدند و خدمات فراوانی به این دین کردند/ کتاب خدمات متقابل ایران و اسلام از شهید مطهری...
۵۷. زردشتیان قومی تحصیل کرده و با فرهنگ هستند و همواره رفتارشان با دیگران خوب بوده است/ ۱۵۰ هزار پارسی زردشتی در هند و ۵۰ هزار در یزد، کرمان و تهران
۵۸. عقاید مسخره میترائیزم (Mithraism) (مهرپرستان) در صفحه ۶۷
۵۹. مشروح اعتقادات مانویان (که البته همگی نابود شده‌اند) در دو سخنرانی مهم سید حسن تقی‌زاده آمده
۶۰. جالبه: بحران‌های اجتماعی در پدید آمدن باورهای دینی نقش مهمی دارند و دین‌هایی که در زمان و مکانی بحرانی تأسیس می‌شوند، گسترش عمومی می‌یابند
۶۱. مزدک (که در شاهنامه آمده) پسر بامداد، حکیمی بود که مردم را در زمان تنگی برانگیخت که به انبارهای غله هجوم برند؛ نتیجه: شهرت بالای وی
۶۲. اعراب قبل از اسلام: قحطانی و عدنانی (عدنان از نسل حضرت اسماعیل)/ پیامبر و خلفا: عدنانی/ معروف‌ترین دیانت اعراب جاهلیت: بت پرستی/ برخی یهودی و مسیحی

۶۳. اعراب جاهلی، الله را آفریدگار جهان می دانستند و بت را شریک او قرار می دادند/هنگام شروع به کار می گفتند: باسمک اللهم/اما از بت حاجت می خواستند
۶۴. صابیان ابتدا گروهی بودند که آیین مشخصی نداشتند/صابیان عصر ما خود را پیرو حضرت یحیی می دانند ولی رهبانیت ندارند/روحانی صابیان گنجور نامیده می شود
۶۵. هفتاد هزار نفر از صابیان در عراق در کنار دجله و فرات و قریب ۲۰ هزار نفر در کنار رود کارون در خوزستان زندگی می کنند
۶۶. صابیان به فتوای مقام معظم رهبری از اهل کتاب به شمار می آیند / صابیان هر یکشنبه توسط روحانیونشان تعمید داده می شوند!
۶۷. عبرانی از ماده «ع ب ر» به معنی گذر کردن از نهر می آید/حضرت ابراهیم از رود فرات عبور و وارد کنعان شد/نام عبرانی را کنعانیان به ابراهیم دادند
۶۸. نام حضرت ابراهیم ابتدا ابرام (یعنی پدر بلندمرتبه) بود، در سن ۹۹ سالگی خداوند نام او را به ابراهیم (یعنی پدر اقوام) تغییر داد/۴۰۰۰سال پیش بوده
۶۹. یهودیان خود را از نسل حضرت یعقوب نوه حضرت ابراهیم می دانند و از این جهت افتخار می کنند که هم فرزند جسمانی و هم فرزند روحانی او هستند
۷۰. تورات مدعی است که خدای متعال با حضرت ابراهیم عهد بست که از نیل تا فرات را به فرزندان او که از اسحاق پدید آیند، عطا کند/شجره نامه حضرت موسی در تورات موجود است
۷۱. اسماعیل (یعنی خدا می شنود) فرزند کنیز حضرت ابراهیم به نام هاجر بود/اسحاق (یعنی می خندد) فرزند ساره همسر سالخورده و نازای ابراهیم
۷۲. حضرت اسحاق دو فرزند توأم به دنیا آورد: عیسو یعنی پُرمو و دومی که بعد از او به دنیا آمد یعقوب یعنی «تعقیب می کند(فرزند قبل را)»/از حضرت یعقوب به نام اسرائیل ذکر شده است
۷۳. اسرائیل یعنی «کسی که بر قهرمان پیروز شد»/اشاره به کشتی یعقوب با خدا و شکست او که در تورات است/اهل کتاب: منظور از خدا یکی از فرشتگان خدا است
۷۴. چقدر جالب: موسی که همان موشه در عبری است یعنی «از آب کشیده شده»(اشاره به جریان به آب انداختن موسی و گرفتن آن توسط دختر فرعون)داستان کامل:ص ۸۴
۷۵. ۳ ماه پس از خروج بنی اسرائیل از مصر، موسی مأمور شد برای گفتگو با خدا به بالای طور سینا برود(طورا=کوه)/در آنجا دو لوح گرفت که آن ده فرمان مشهور بر روی آن منقوش بود
۷۶. پس از موسی، یوشع(ع) رهبر قوم بنی اسرائیل شد، پس از او، رهبران، «داوران بنی اسرائیل» نامیده می شدند/آخرین داور: سموئیل(ع)/او شاؤل(طلوت) را رهبر کرد
۷۷. حضرت داوود جانشین طلوت شد(۱۰۱۵ق.م)/او که هم اهل دعا و مناجات و هم اهل جنگ و کشورگشایی بود، نزد یهود احترام ویژه ای دارد/او اورشلیم را فتح کرد
۷۸. Jerusalem یا اورشلیم یعنی شهر سلامت/مسلمانان آن را بیت المقدس(معادل عبری بیت همیقداش یعنی خانه معبد) یا بیت المقدس صدا می زنند/شهر داوود هم نامیده می شود

۷۹. سلیمان جانشین داوود شد/معبد بزرگی به نام «هیكل سلیمان» در آنجا ساخت/هیكل در عبری یعنی ساختمان بلند/بعداً توسط بُخْتَنْصَر ویران شد/(بخت النصر: غلط است)
۸۰. معبد در سال ۷۰م به مسیحیان و پس از اسلام در زمان خلیفه دوم همراه شهر قدس از طریق صلح به مسلمانان سپرده شد
۸۱. مسلمانان مسجد باشکوهی به نام مسجد عمر روی ویرانه‌های هیكل سلیمان ساختند و گنبدی به نام قبة الصخرة روی آن بنا کردند/بعداً مسجد کوچکی به نام مسجد اقصی در کنار آن ساخته شد
۸۲. در سال ۱۳۲۷ شمسی حکومت غاصب اسرائیل روی خاک فلسطین برپا شد/سازمان ملل نیمه غربی اورشلیم را به اسرائیل و نیمه غربی را به کشور اردن سپرد
۸۳. اسرائیل در جنگ ۶روزه در سال ۱۳۴۶ش نیمه شرقی را به زور نظامی از اردن گرفت/قطعنامه ۲۴۲ شورای امنیت: اسرائیل باید نیمه شرقی و هرچه در آن جنگ گرفته را رها کند
۸۴. پس از سلیمان، فرزندش رَحْبَعَام پادشاه شد/چون فرد ستمکاری بود، ده سبط از ۱۲ سبط بنی اسرائیل از اطلاعات او سرباز زدند و فقط ۲ سبط یهودا و بنیامین باقی ماند
۸۵. یهودا شامل شهر اورشلیم در شمال بود/پس اهمیت ویژه‌ای داشت/نام «یهودی» از اینجا آمده است/۱۰ سبط دیگر، حکومتی به نام اسرائیل در جنوب تشکیل دادند
۸۶. تجزیه سرزمین بنی اسرائیل مبدأ ضعف و بدبختی یهود بود/بسیاری از پادشاهان یهودا و اسرائیل گناهکار بودند و مردم را به گناه و بت پرستی دعوت می کردند
۸۷. در ۷۲۲ق.م آشوریان به اسرائیل و در ۵۸۷ق.م بُخْتَنْصَر به اورشلیم تاختند و بسیاری از آنان را کشتند و اسیر کردند/کوروش که بابل را فتح کرد، یهودیان آزاد شدند
۸۸. اعلامیه کورش در مورد آزادی یهود و اجازه بازگشت به سرزمین خود در سال ۵۳۸ق.م صادر شد/کوروش با این کار در میان یهودیان محبوبیت فراوانی کسب کرد
۸۹. گروهی برگشتند که قدس را دوباره بسازند اما همسایگان اجازه تشکیل حکومت ندادند/در ۷۰م برای بار دوم این شهر توسط رومیان ویران شد
۹۰. پس از آن یهودیان پراکنده و تا صدها سال در کشورهای بیگانه زندگی سختی را گذراندند و انواع خواری و سرکوفتگی را در جسم و جان خود تحمل کردند
۹۱. انبیاء، این ذلت و خواری یهود را غضب خدا می دانستند و پیشگویی می کردند که بنی اسرائیل اگر توبه نکنند، سرنوشت بدی خواهند داشت...
۹۲. از آنجا که واژه مسیح (Christ) به حضرت عیسی اختصاص یافته، منجی موعود یهود را معمولاً مسیحا (Messiah) می نامند
۹۳. پس از حملات و ویرانی‌ها، دیوار غربی قدس همچنان باقی مانده و به خاطر سوگواری یهود به خاطر ویرانی شهر در کنار آن، «دیوار ندبه» (Wailing Wall) یا حائط البراق نام گرفت
۹۴. انحصارطلبی و خودخواهی، خوی جدانشدنی قوم کوچک یهود بوده و همین باعث دشمنی دیگران نسبت به آنان طی قرن‌های گذشته بوده است/یهودیان معتقدند: مردم ۲ گروهند: یهودی و «گوییم» که انسان‌های مهمی نیستند

۹۵. خوردن گوشت خوک یا گوشت با ماست در یهود مطلقاً حرام است/یهودآزارها برای آزار آنان به زور این چیزها را به خورد آنها می‌دادند!
۹۶. یهودستیزی، «ضدیت با نژاد سامی» (anti-Semitism) نامیده می‌شود/به خاطر نفرت از واژه «یهود» و Jew، واژه «کلیمی» به کار می‌رود/جنایات یهود: ص ۱۰۰
۹۷. در اواخر قرن ۱۹، گروه بزرگی از یهودیان از روسیه اخراج شدند/عده‌ای به غرب اروپا و گروهی به فلسطین رفتند و در کنار مدیترانه ساکن و نام صهیون را برای خود انتخاب کردند
۹۸. صهیون، نام تپه‌ای در قدس است که در زمان شکوفایی بنی‌اسرائیل در زمان داود و سلیمان، مرکز نظامی بوده/این نام همواره یادآور اقتدار یهود بوده
۹۹. تورات، یهودیان را از طمع ورزیدن به اموال و املاک همسایه بر حذر داشته (خروج ۱۷:۲۰)، همچنین گفته: ملعون باد کسی که حد همسایه خود را تغییر دهد (تثنیه)
۱۰۰. مهاجرت یهودیان به فلسطین اشغالی در زبان عبری علیاً یعنی «علو» خوانده می‌شود/۱۴ میلیون یهود داریم، ۲۰٪ در فلسطین و ۸۰٪ در جاهای دیگر (دیاسپورا)
۱۰۱. در ایران حدود ۲۰ هزار یهودی داریم/یهودیان «Neturei Karta» (نگهبانان شهر، که از عبارتی در تلمود نام گرفته‌اند) از مخالفان اسرائیل هستند و تشکیل حکومت توسط یهود را مخالف شرع می‌دانند
۱۰۲. یهودیان کتاب آسمانی خود را تنخ می‌نامند که همان عهد عتیق مسیحیان است/مسیحیان کتاب آسمانی خود را عهد جدید می‌نامند/مسیحیان به هر دو اعتقاد دارند، اما عهد جدید، مقدم بر عهد قدیم است؛ مثلاً گوشت خوک در عهد عتیق حرام شده و یهودیان نمی‌خورند اما چون در عهد جدید همه نوع گوشت حلال است، مسیحیان هیچ گوستی را حرام نمی‌دانند
۱۰۳. اسکندر مقدونی پس از فتح خاورمیانه، شهرهایی به نام اسکندریه بنا کرد و در آنها به نشر علوم یونانیان پرداخت/این شهر در مصر هنوز هم یک شهر دانشگاهی است
۱۰۴. جریان کامل عهد جدید و آپوکریفا و تفاوت در پروتستان و کاتولیک و ارتدکس در صفحه ۱۰۵ و ۱۰۶
۱۰۵. تنخ ۳۹ کتاب دارد که ترجمه‌های مسیحی آن به نام عهد عتیق، به سه بخش تقسیم می‌شوند: ۱-بخش تاریخی ۲-بخش حکمت، مناجات و شعر ۳-پیشگویی‌های انبیا
۱۰۶. بخش تاریخی. ۱۷ کتاب است که ۵ کتاب اول آن تورات یا پنتاتوک (Pentateuch یعنی پنج کتاب) یا اسفار خمسه نامیده می‌شود/معتقدند مؤلف پنتاتوک، حضرت موسی است
۱۰۷. از ۱۷ کتاب: از جریانات حضرت آدم تا موسی در سفر پیدایش آمده/۴ سفر یا کتاب بعد در مورد موسی و قوم بنی‌اسرائیل/از یوشع به بعد در دوازده کتاب بعدی آمده
۱۰۸. هنگام ارجاع به کتاب مقدس، نخست نام رساله یا کوتاه‌نوشت آن، سپس شماره باب و سرانجام، شماره فقرات ذکر می‌شود؛ مثال: پیدایش ۱: ۲۷/یعنی باب ۱، فقره ۲۷
۱۰۹. تورات واژه‌ای عبری به معنی قانون و شریعت است؛ زیرا در تورات احکام و قوانین فراوانی وجود دارد/علمای یهود ۶۱۳ حکم از تورات استخراج کرده‌اند

۱۱۰. معروف ترین نقد تورات: فیلسوف هلندی اسپینوزا (۱۶۷۷-۱۶۳۲) // او پس از بررسی علمی اسفار خمسه تورات، اثبات می کند نویسنده آنها نمی تواند حضرت موسی باشد
۱۱۱. واژه تلمود به معنی آموزش از فعل ثلاثی عبری لَمَد می آید و با واژه تلمیذ در عربی ارتباط دارد/ تلمود: کتاب بزرگی که احادیث و احکام یهود را در بر دارد
۱۱۲. تلمود در واقع تفسیر و تأویل تورات است و آن را تورات شفاهی نیز می نامند/ نویسندگان: سوفریم یعنی کاتبان/ مهم ترین سوفر: عزرا (عزیر)
۱۱۳. عرفان یهودی، قَبالا (یعنی مقبول) نامیده می شود // اعتقاد یهود: حضرت موسی بر انبیای قبل و بعد از خود برتری دارد
۱۱۴. یهودیت تبلیغ ندارد؛ چون یهودیان دین خود را نعمت الهی و مخصوص نژاد بنی اسرائیل می دانند و اگر کسی بخواهد یهودی شود، با اکراه او را می پذیرند!
۱۱۵. اسم خاص خدا در دین یهود، یَهُوه یعنی «باشنده (موجود)» است. این نام بسیار احترام دارد و بر زبان آوردن آن حتی از طریق قرائت تورات حرام است
۱۱۶. تازه یهودی شده ها را گِر (یعنی بیگانه) می نامند/ تحمیل یهودیت به ندرت وجود داشته / یهودیان معمولاً مردم را به صهیونیسم دعوت می کنند نه یهودیت
۱۱۷. معاد در تورات، بلکه در هیچ جای عهد عتیق نیامده/ از نظر تورات دینداری در جلب نعمت های این جهان و بی دینی در سلب آنها تأثیر مستقیم و قطعی دارد
۱۱۸. یهودیان احکام فراوان و فوق العاده پیچیده ای دارند؛ به ویژه در مورد خوراکی ها/ مثال: حیوان سُم شکافته و نشخوارکننده حلال است/ ذبح فقط توسط عالم دینی یا کسی که او آموزش داده
۱۱۹. گروه های امر به معروف در اسرائیل به رستورانها سر می زنند که مبادا گوشت حرام یا گوشت با لبنیات عرضه شود/ بعد از غذا شستن دو بند از انگشتان: واجب
۱۲۰. در یهودیت روزی ۳ نماز (صبح، عصر، مغرب) بر مردان واجب و بر زنان مستحب/ پسر در ۱۳ سالگی و دختر در ۱۲ سالگی بالغ شرعی می شود/ قبله: اورشلیم/ ۵ روزه واجب/ مهم ترین روزه واجب: کیپور که ۲۴ ساعت است
۱۲۱. کسانی از یهودیان که از قبیله حضرت موسی و هارون باشند، لایوان نامیده می شوند: مثل سادات در اسلام/ حاخام (= حکیم): عالم یهودیان و کاهن روحانی آنها
۱۲۲. شنبه عید یهود و یکی از ده فرمان است/ شنبه از کلمه عبری شَبات به معنی استراحت و دست از کار کشیدن است/ حکم شراب در یهودیت: مجاز، اگر به مستی برسد: حرام و ناپسند
۱۲۳. کار در شنبه: حرام و گناه کبیره/ در تورات کنونی: یک نفر را یافتند که شنبه در بیابان هیزم جمع می کرد، پیش موسی آوردند، خدا به موسی امر کرد: بکشیدش!
۱۲۴. آشنایی با یهودیت با انتظار مسیحا، به پایان رسید، حالا آشنایی با مسیحیت...
۱۲۵. از قرن ۱۸، به طور خصوصی، درباره احتمال اسطوره و افسانه بودن عیسی بحث شده است/ هرمان ساموئل رابیناروس، عیسی را مدعی مسیحایی یهود می داند.. ص ۱۳۸

۱۲۶. ساموئل (استاد هامبورگ): پیروان عیسی به منظور تحقق آرزوهای خود جسد او را دزدیدند، داستان رستاخیز و بازگشت نهایی او را ساختند و کلیسا را تأسیس کردند
۱۲۷. انجیل متی: مریم نامزدی نجار به نام یوسف داشت اما پیش از آنکه با هم آیند به عیسی آبتن شد. پس از آن، عیسی، برادران و خواهرانی داشته...
۱۲۸. حضرت عیسی پیش از ۳۰ سالگی برای تعمید نزد حضرت یحیی رفت و در ۳۰ سالگی رسالت خود را آغاز کرد/در هر ۴ انجیل به شفا دادن و.. که در اسلام نیز هست اشاره شده
۱۲۹. هنگامی که بزرگان یهود دیدند تعالیم عیسی منافع آنان را تهدید می کند برای کشتن او توطئه کردند/وی در آخرین شب زندگی، عَشای ربانی را با شاگردانش صرف کرد سپس یکی از ۱۲ شاگرد برگزیده وی به نام یهودای اسخریوطی در مقابل پولی که از کاهنان یهود گرفته بود او را «با بوسیدن عیسی»، به مأموران نشان داد. این بوسی که یهودا از عیسی کرد و در حقیقت با این کار به او خیانت کرد، در انگلیسی به «بوسه یهود» یا Judas Kiss و به نوعی به بوسه خیانت مشهور است
۱۳۰. طبق انجیل، نهایتاً عیسی به دست فرمانروای رومی (پیلاتس) مصلوب و پیش از غروب جمعه به خاک سپرده شد/طبق وعده خودش، طلوع فجر یکشنبه از قبر بیرون آمد و به آسمان رفت
۱۳۱. پطرس (شمعون) یعنی صخره، بزرگ ترین رسول یا حواری حضرت عیسی بود که عیسی فرمود: من کلیسای خود را بر این صخره بنا می کنم... متی ۱۶: ۱۹-۱۸
۱۳۲. پطرس پس از رفتن عیسی، به رُم پایتخت ایتالیا رفت و در آنجا به دست نرون شهید شد/مرقدش در تپه واتیکان رم است/به همین دلیل، واتیکان مرکز مسیحیت کاتولیک است
۱۳۳. هر چند حضرت عیسی پطرس را جانشین خود اعلام کرد اما پوگس رسول، موقعیت بهتری یافت و به گفته ائمه اسلام، اعتقادات مسیحیت کنونی محصول فعالیت های اوست
۱۳۴. دو عامل در رشد و گسترش دین مؤثر است: یکی تحمل آزار و دیگری تبلیغ. دین هنگامی می میرد که وانهاده شود
۱۳۵. مسیحیان حدود ۳۰۰ سال رنج کشیدند، آزار دیدند و شهیدان فراوانی تقدیم کردند. شالوده این دین در همین ۳۰۰ سال نهاد شد و دعوت اقوام مختلف کامیابی داشت
۱۳۶. در ابتدای ظهور اسلام، مسیحیان لازم می دانستند که به دید اسلام به دید احترام بنگرند و مسلمانان را یاران ایمان و هموطن، بلکه به عنوان حاکم خود قبول کنند
۱۳۷. در قرن های ۱۱ تا ۱۳، دولت های اروپایی جنگ های صلیبی را به راه انداختند و نفرت نه تنها بین مسلمانان و مسیحیان، بلکه بین مسیحیان غرب اروپا و مسیحیان بیزانسی تا امروز برجاست
۱۳۸. از سال ۸۰۰م آن مسیحیت محجوب و مظلوم، با نیرو گرفتن کلیسا و دخالت صریح و خشن روحانیون مسیحی در سیاست به سلطنت استبدادی دنیوی تبدیل شد
۱۳۹. جالبه: پاپ هایی که برخلاف تعالیم حضرت عیسی عمل کرده اند را ناپاپ می نامند/به کسانی که در غیبت صغری به دروغ، خود را باب امام زمان معرفی می کردند «ناپاب» گفته می شد

۱۴۰. منصب پاپ مادام‌العمر است/وقتی پاپ مُرد، اسقفان برجسته(کاردینال) در واتیکان جمع و پس از رأی‌گیری کاغذهای رأی‌گیری را می‌سوزانند تا دود سفیدی بیرون رود و...
۱۴۱. اکثر پاپ‌ها پس از انتخاب، نام خود را به جان (معادل انگلیسی یوحنا) یا پل (معادل انگلیسی پوئس) تغییر می‌دهند
۱۴۲. پاپ جان بیست و سوم در سال ۱۹۶۳ درگذشت و پاپ پل ششم جای او را گرفت و در ۱۹۷۸ مرد/پاپ بعدی برای اینکه پایندی خود به هر دو پاپ قبلی را نشان دهد، برای نخستین بار اسم مرکب «جان پل اول» را انتخاب کرد و این نوع نامگذاری رسم شد
۱۴۳. بر اثر دخالت‌های ناروای کلیسا در امور سیاسی و اجتماعی، سرانجام در سال ۱۸۰۶ فرمانروایی سیاسی پاپ پایان یافت
۱۴۴. در ۱۹۲۹ معاهده لاتران بین واتیکان و ایتالیا به امضا رسید و با محصور شدن حکومت پاپ، «جدایی دین از سیاست» در اروپا رسمیت یافت/معاهده جدیدی در سال ۱۹۸۴ به امضا رسیده است...
۱۴۵. کتاب مقدس، ۲ بخش دارد: عهد جدید و عهد عتیق/چون مسیحیان معتقدند: خدا با انسان‌ها دو پیمان بسته؛ یکی قبل از حضرت عیسی و مخصوص بنی‌اسرائیل/یکی توسط حضرت عیسی برای همه مردم
۱۴۶. در پیمان نو، نجات از طریق محبت حاصل می‌شود/خدای پسر به شکل انسان مجسم می‌شود و گناهان بشر را به خود می‌گیرد و با تحمل رنج صلیب، کفاره می‌شود
۱۴۷. در حقیقت عهد عتیق، کتاب آسمانی یهودیان است که مسیحیان برای آن احترام قائل شده و آن را در آغاز کتاب خود قرار داده‌اند
۱۴۸. عهد جدید به زبان یونانی نگارش یافته است/با اینکه مسیحیت مفهوم شهادت دارد اما حضرت عیسی را شهید نمی‌دانند بلکه «قربانی» می‌دانند
۱۴۹. انجیل به یونانی یعنی «مژده»؛ مژده به فرا رسیدن ملکوت آسمان یا پیمان تازه/تمام عهد جدید مورد قبول تمام مسیحیان است و اپوکریفایی بین آن‌ها وجود ندارد (اپوکریفا: بخش‌های جعلی)
۱۵۰. طبق آمارهای سالانه یونسکو، کتاب‌های مقدس مسیحیت بیش از هر کتابی در جهان چاپ و منتشر می‌شود/چاپ و انتشار توسط سازمان‌هایی مثل انجمن کتب مقدسه
۱۵۱. مجموع کتاب‌های عهد عتیق و عهد جدید، ۶۶ کتاب است: عهد عتیق ۳۹ کتاب و جدید: ۲۷ کتاب/موضوعات عهد جدید: اناجیل/اعمال رسولان/نامه‌های رسولان/مکاشفه
۱۵۲. گروه زیادی از یاران و پیروان حضرت عیسی به ثبت سیره و سخنان وی اقدام و نوشته‌هایی بوجود آوردند که بعداً انجیل خوانده شد/از بین آن‌ها، ۴ انجیل رسمیت یافت و بقیه متروک شدند
۱۵۳. انجیل ۱ و ۴ را حواریون نوشته‌اند و انجیل ۲ و ۳ را حواریون حواریون/مسیحیان، انجیل برنابا که بشارتهای فراوان به ظهور حضرت محمد(صلی الله علیه و آله) دارد را قبول ندارند و آن را جعلی می‌دانند
۱۵۴. ایمان یهودیان و مسیحیان به صدق، صحت، اعتبار و الهی بودن کتاب عهد عتیق و جدید، عیناً مثل ایمان مسلمانان به صدق و اعتبار قرآن است و هیچ فرقی ندارد
۱۵۵. مسیحیان: خداوند کتاب‌های مقدس را به وسیله مؤلفانی بشری نوشته است؛ یعنی یک مؤلف الهی و یک مؤلف بشری/یهودیان و مسیحیان معتقدند تورات، نوشته‌ی خود حضرت موسی است

۱۵۶. مسیحیان هرگز نمی گویند عیسی کتابی به نام انجیل آورد/کتاب نداشتن حضرت عیسی برای مسیحیان بدیهی است/انجیل را صرفاً بیانگر زندگی و سخنان وی می دانند
۱۵۷. آیه ۹۱ سوره انعام، نظر اسلام در مورد کتب آسمانی/آیه ۳۰ سوره توبه، در مورد عیسی پسر خدا بودن
۱۵۸. در سال ۱۹۴۷ در بیابان های فلسطین، در غارهایی بر کرانه بحرالمیت، طومارهایی کشف شد که یک جنبش فکری را در باب مسیحیت پدید آورد.. باید تحقیق کرد
۱۵۹. دانشمندان: اعتقادات یهودیت و مسیحیت برگرفته از اعتقادات میتراپی است/عبارات انجیل مشابه عبارات کتاب های هندو و بودایی است/ تولد مسیح دقیقاً در روز تولد میترا است
۱۶۰. حتی تبدیل شنبه که در یهودیت روز سبت یعنی روز استراحت بود به یکشنبه، طبق اعتقاد میتراپی بوده: یکشنبه: روز خورشید فاتح.. زمین در اعتقاد میتراپی الهه ی باکره است که معادل حضرت مریم در مسیحیت است
۱۶۱. انجیل همونوا در مورد حضرت عیسی چندان غلو نمی کنند، اما در سراسر انجیل یوحنا که دیرتر نوشته شده، مطالب غلوآمیز مانند الوهیت آن حضرت وجود دارد
۱۶۲. مسیحیان: روح القدس، یک فرشته یا آفریده یا جدای از خدا نیست، بلکه خود خداست که در قلوب مردم و در جهان زیست می کند و به عمل اشتغال دارد
۱۶۳. رد پای تثلیث در انجیل متی: آنان را به اسم اب و ابن و روح القدس تعمیم دهید/نویسندگان عهد جدید عادت داشته اند خدا را پدر بنامند که این عادت از یهودیت آمده
۱۶۴. در کتاب عهد جدید، نصی که بر تثلیث دلالت کند وجود ندارد/شورایی در سال ۳۲۵م تشکیل و در قانون نيقاوی، الوهیت عیسی را با اکثریت قاطع پذیرفت
۱۶۵. عباراتی مثل «پدر/پسر/روح القدس» برای کسی که با ذهن خالی با آن برخورد کند چنین مفهومی را نمی آفریند؛ همانطور که قرار گرفتن «خدا و رسول و ملائکه» در آیات قرآن برای کسی نشانه تثلیث نیست
۱۶۶. تقریباً همه مسیحیان معتقدند ۲ آیین اصلی داریم: تعمیم، عشای ربانی/کاتولیک و ارتدکس: ۷ آیین داریم: تعمیم، تأیید، ازدواج مسیحی، دستگذاری، اعتراف، تدهین نهایی، عشای ربانی
۱۶۷. تعمیم: واژه ای عربی از ریشه ای سُرّیانی به معنی «در آب فرو رفتن»/اصلی ترین آیین/فقط ۱ بار هنگام ورود به مسیحیت، کمی آب روی سر می ریزند یا شخص در یک حوض، زیر آب می رود
۱۶۸. تأیید (نیمه دوم سلوک در زندگی مسیحی) را اسقف یا جانشین او عطا می کند و اساس آن مسح کردن داوطلب با روغن +یک عبارت است/بین سن ۱۳ تا ۱۶ سالگی انجام می شود
۱۶۹. مسیحیان ازدواج را یک امر دنیوی نمی دانند بلکه یکی شدن مرد و زن و نشانه محبت خدا به بشر و محبت مسیح به شاگردانش می دانند؛ بنابراین، مسیحیان با طلاق و تجدید فراش مخالفند
۱۷۰. آیین دستگذاری: مثل روحانیت در اسلام=وقف خدمت به جامعه مسیحیت و در نتیجه، خدمت به همه بشریت شدن/مراتب: اسقف: نماینده مسیح/کشیش: معاون اسقف/شمّاس: مبلغ

۱۷۱. در قرون نخست تاریخ کلیسا، توبه و اعتراف به صورت علنی انجام می گرفت. در قرون بعدی، «اعتراف فردی به گناه» مرسوم شد/ اعتراف = بخشایش الهی
۱۷۲. تدهین نهایی: مانند حضرت عیسی به عیادت بیماران جسمی رفتن/اعتقاد مسیحیان: بیماری جسمی مانند بیماری روح موجب سست شدن ارتباط انسان با خدا می شود
۱۷۳. عشای ربانی: به یاد شام آخر مسیح که نان و شراب را به نشانه گوشت و خون خود(قربانی) به حواریون خوراند، نان و شراب می خوردند/عشای ربانی برای مسیحیان بسیار مهم است!
۱۷۴. کریسمس (Christmas) به معنی «جشن مسیح» به مناسبت تولد آن حضرت در ۲۵ دسامبر (۴دی) برگزار می شود/ ۷ روز بعد، جشن اول سال میلادی یا جشن شب ژانویه است که در ۱۱دی برگزار می شود
۱۷۵. عید پاک (Easter) مهمترین جشن دینی مسیحیان است/به مناسبت پیروزی عیسی بر مرگ و برخاستن وی از مردگان در سومین روز تصلیب وی/ بین ۲ فروردین تا ۵ اردیبهشت قرار می گیرد